การสอนภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสาร

อัจฉรา สัปปพันธ์ *

การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีวิวัฒนาการและความเคลื่อนไหวอย่างไม่มีวันหยุดนิ่ง ซึ่งความเคลื่อนไหวนี้เกิดขึ้นเพื่อหารูปแบบและแนวทางในการจัดการเรียนการสอนภาษาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความต้องการในการใช้ภาษาของคนในสังคมแต่ละยุคโดยมีแนวคิดและทฤษฎีทางด้านภาษาศาสตร์ในแต่ละยุคเป็นกลไกที่สำคัญในการกำหนดทิศทางดังกล่าว

ในปัจจุบันนี้การเรียนการสอนภาษาได้รับอิทธิพลและแนวคิดจากทฤษฎีภาษาศาสตร์ ซึ่งผสมผสานกันระหว่างทฤษฎีภาษาศาสตร์เพื่อการสื่อสาร (l'Enonciation) และภาษาศาสตร์เชิงสังคม (la Sociolinguistique) ที่มุ่งศึกษาถึงการใช้ภาษาของคนในสังคม เน้นการฝึกปฏิบัติ (la Pragmatisme) และเน้นการที่ผู้เรียนจะนำเอาประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ได้จริง ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ส่งผลให้การเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในฐานะภาษาต่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ จากการสอนแบบขนบนิยม (Méthode Traditionnelle) และการ สอนแบบโสตทัศนูปกรณ์ (Méthode Audio-Visuelle) ในอดีตมาสู่การสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร (Approche Communicative)

สำหรับการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในปัจจุบันนี้ได้ยึดแนวการสอนภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสาร ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสในประเทศไทย จึงควรได้ดำเนินไปเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนภาษาฝรั่งเศสจึงควรมีความรู้และความเข้าใจแนวทางและวิธีการสอนภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสารเพื่อสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสได้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

สมรรถวิสัยในการสื่อสาร (Compétence de communication)

จากการที่ในปัจจุบันนี้การเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสได้อิงแนวคิดและทฤษฎีในการสอนภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา "สมรรถวิสัยในการสื่อสาร" หรือ "ความสามารถในการสื่อสาร" (Compétence de communication) ของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด นักภาษาศาสตร์และนักวิชาการได้ให้ความหมายในเรื่องนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนภาษานำไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนไว้ดังนี้คือ

สมรรถวิสัยในการสื่อสาร หมายถึง ความสามารถ ในการใช้ภาษาได้ถูกต้องตามสภาพการณ์จริง คือการติดต่อสื่อสารที่เป็นธรรมชาติกับบุคคลเพียงคนเดียว หรือมากกว่านั้น ซึ่งการที่ผู้เรียนจะสามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารได้นั้น นอกเหนือจากการเรียนรู้เรื่องรูปแบบของคำกริยาคำศัพท์ต่าง ๆและประโยคพื้นฐานแล้วนั้น ผู้เรียนจะต้องรู้ถึงวิธีการใช้ประโยคเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการสนทนากับเจ้าของภาษาอีกด้วย (Sandra Savignon, 1978 : 163)

สมรรถวิสัยในการสื่อสาร หมายถึง ความรู้ที่จะตระหนักว่าจะใช้ภาษาอย่างไรในสภาพแวดล้อมทางสังคม ทั้งนี้จะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่างทักษะทางด้านภาษาและความสามารถในการนำภาษาไปใช้เพื่อการสื่อสาร (Widdowson, 1978 : 163)

กานาล และสเวน (Canale และ Swain อ้างถึงใน Green และ Lapkin, 1984 : 131-133) และดาราวรรณ เด่นอุดม (1989 : 38-43) ได้กล่าวถึง "สมรรถวิสัยในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร" ที่ผู้สอนควรพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนว่าควรประกอบด้วยสมรรถวิสัยในด้านต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้คือ

1. สมรรถวิสัยในเรื่องกฎเกณฑ์ของภาษา (Compétence linguistique) ซึ่งหมายถึงความรู้ในเรื่องกฎเกณฑ์และระเบียบวิธีของภาษา (langue) คือ ความรู้ในเรื่องคำศัพท์ และโครงสร้างทางไวยากรณ์ ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการสร้างประโยคโดยสามารถเลือกใช้ถ้อยคำ สำนวน ตลอดจนโครงสร้างได้อย่างถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ รวมถึงความสามารถในการตีความและเข้าใจความหมายของประโยคต่าง ๆ ที่ใช้กันได้อย่างถูกต้อง

2. สมรรถวิสัยในการใช้ภาษาทางสังคม (Compétence socio-linguistique) คือ ความสามารถและความรู้ในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารกับบุคคลในสังคมโดยคำนึงถึงบริบท ที่เหมาะสมในการสนทนา การใช้ภาษาต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคู่สนทนา อายุ ฐานะทางสังคม อาชีพ เพศ และความสัมพันธ์ส่วนตัว จุดมุ่งหมายในการสื่อสาร (intention de communication) และสถานการณ์ในการสื่อความหมาย

3. สมรรถวิสัยในการใช้กลยุทธ์ในการสื่อสาร (Compétence discursive) คือ ความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของ

* อาจารย์หมวดวิชาภาษาต่างประเทศ โรงเรียนสาธิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

เนื้อความที่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์และความหมายเพื่อใช้ในการสื่อสารทั้งในด้านการพูดและการเขียน ซึ่งใน การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของประโยคนี้ ผู้เรียนจะต้องรู้จักคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่เป็นตัวเชื่อม เช่น คำสรรพนาม (Pronoms) คำสันธาน (Conjonctions) คำที่มีความหมายเหมือนกัน (Synonymes) นอกจากนี้ ผู้เรียนจะต้องรู้จักเชื่อมโยงความคิดที่ต้องการจะสื่อสารได้อย่างเป็นลำดับอีกด้วย

4. สมรรถวิสัยในการใช้กลวิธีในการสื่อความหมาย (Competénce stratégique) คือ ความสามารถในการใช้กลวิธีและเทคนิคต่างๆ ในการสื่อความหมายเพื่อให้การสื่อสารบรรลุผล กลยุทธ์ในการสื่อสารอาจมีได้หลายวิธีเช่น การพูดแบบ เดิม เปลี่ยนวิธีการพูดโดยคงใจความเดิมหรือที่เรียกว่า "paraphrase" การใช้คำอื่นมาแทน (synonymes) การใช้ท่าทางประกอบ (les gestes) เป็นต้น

กิจกรรมที่จะพัฒนาและส่งเสริมสมรรถวิสัยในด้านนี้ของผู้เรียนได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติ (jeu de rôle) หรือสถานการณ์จำลอง (simulation)

5. สมรรถวิสัยในความรู้เรื่องสังคมและวัฒนธรรม (Compétence socio-culturelle) คือ ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ทั้งนี้เพราะถ้าผู้เรียนขาดความรู้ด้านวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาแล้วจะเป็นอุปสรรคในการสื่อสารและตีความ การสอนและให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมจึงสามารถสร้างสมรรถวิสัยในประเด็นนี้ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

6. สมรรถวิสัยทางสังคม (Compétence sociale) การสื่อสารเป็นกิจกรรมทางสังคม ดังนั้นผู้เรียนควรจะได้รับการฝึกฝนให้รู้จักเข้าสังคม "savoir communiquer avec des savoir faire" ผู้เรียนจึงควรรู้เทคนิคของการใช้ภาษาเพื่อสนทนา วิธีการและมารยาทของการสนทนาและรู้จักการใช้ภาษาเพื่อสารสื่อสารในสังคมได้อย่างถูกต้องกับกาละและเทศะ

สรุปได้ว่าการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารนั้นผู้สอนจะต้องฝึกให้ผู้เรียนมีสมรรถวิสัยในการสื่อสารในด้านต่างๆ คือมีทั้งความรู้ด้านเนื้อหา ภาษา วัฒนธรรม การใช้ภาษาจริงในสังคม รวมถึงความสามารถในการสื่อสารจริง และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อทำให้การใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่บรรลุผล

เทคนิคการจัดกิจกรรมการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้การเรียนการสอนภาษาต่างประเทศนั้นมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร หรือเพื่อให้ผู้เรียนมี "*สมรรถวิสัยในการสื่อสาร*" และมีความสามารถในการใช้ภาษาทั้ง 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ผู้สอนจึงควรใช้เทคนิคและวิธีการสอนให้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีในการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร ดังนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศส ได้ดำเนินไปอย่างบรรลุวัตถุประสงค์ จึงขอเสนอแนวคิดและเทคนิควิธีในการสอนภาษาฝรั่งเศสเพื่อการสื่อสารดังนี้คือ

1. ควรจัดการเรียนการสอนที่เน้นหน้าที่ของภาษา (Fonctions De Communication) เนื้อหาการสอนภาษานั้นควรจะรวบรวมไว้ตามหน้าที่ภาษาที่ใช้เพื่อการสื่อสารเช่น การใช้ ภาษาเพื่อการทักทาย (Saluer) การแนะนำตัว (Présenter) การเชื้อเชิญ (Inviter) ไปจนถึงสถานการณ์อื่นๆ ที่ซับซ้อนขึ้นโดยลำดับ

การสอนภาษาวิธีนี้เป็นแนวคิดในการจัดการรูปแบบ "Approche Analytique" ซึ่งเป็นการจัดเนื้อหาไว้ตามหน้าที่ของภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร วิธีการนี้จะทำให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้ภาษาในการสื่อความหมายได้อย่างหลากหลายและตรงกับความต้องการในการสื่อสาร (Wilkins, 1983 : 2-3)

2. เน้นการสร้างสถานการณ์การใช้ภาษา เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกนำเอาภาษาที่มีหน้าที่ต่างกันในการสื่อสารมาเรียบเรียง ต่อเนื่องกันเป็นกระบวนการในการสื่อสาร ทั้งนี้เพราะในการสื่อสารในชีวิตจริงนั้นเราจำเป็นต้องใช้หน้าที่ของภาษาหลายๆหน้าที่ (Fonctions) มาเรียงร้อยกันเป็นสถานการณ์ในการสนทนา

เนื้อหาบทเรียนฝรั่งเศสในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะมีสถานการณ์การใช้ภาษาอย่างหลากหลายเช่น A la pharmacie, A la boulangérie, Dans un restaurant เป็นต้น ซึ่งผู้สอนฝรั่งเศสสามารถใช้แนวคิดนี้ในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน หรืออาจพบทสนทนาจากแบบเรียนฝรั่งเศสเล่มอื่นๆ (Méthodes de francais) เป็นแบบฝึกหัดสร้างสถานการณ์ในการสื่อสารเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสในการฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์ที่เหมือนจริง

3. การเน้นการสอนไวยากรณ์เพื่อการสื่อสาร (Grammaire De Communication) ในยุคของการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารนั้น การสอนกฎกณฑ์และโครงสร้างของประโยค ตามแนวโน้มใหม่เป็นการสอนไวยากรณ์เพื่อสื่อความหมายโดยการสอนโครงสร้างไวยากรณ์ในรูปประโยคที่จะนำมาโต้ตอบสื่อสารกันได้ทันที การสอนไวยากรณ์จึงเน้นกฎของการปฏิบัติ คือการให้ผู้เรียนสามารถสร้างประโยคเพื่อสื่อความหมายได้ (Communication) สามารถนำเอากฎของรูปแบบและโครงสร้างประโยค และรู้จักใช้กฎของความหมายเพื่อสามารถนำเอาภาษาไปใช้ในการสื่อสารได้ (ประคอง นิมมานเหมินท์, 2526 : 29) ดังนั้นสรุปได้ว่าการสอนไวยากรณ์นั้นเป็นการพัฒนาความรู้และความสามารถด้านโครงสร้างภาษาจนถึงพฤติกรรมขั้นสื่อสาร

4. ควรส่งเสริมกิจกรรมเพื่อการสื่อสารในชั้นเรียน (Activités De Communication Dans la Classe) ทั้งนี้เพราะกิจกรรม

การสอนภาษาจะเป็นการฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์สื่อสารที่เหมือนจริง เช่น กิจกรรมสถานการณ์จำลอง (Simulation) หรือกิจกรรมบทบาทสมมติ (Jeu De Rôle) ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสทำกิจกรรมการสื่อสารที่มีความหมายจนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

5. กิจกรรมการสื่อสาร ควรคำนึงถึงสถานการณ์การเรียนการสอนที่เป็นธรรมชาติ (Situation naturelle d'apprentisage) และสถานการณ์การสื่อสารที่เป็นจริง ซึ่งอาจเกิดจากสถานการณ์ที่ต้องแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นจริง (Trous d'information) อันจะทำให้เกิดสถานการณ์ใช้ภาษาจริง และจะทำให้ผู้เรียนเข้าสู่บรรยากาศจริงในการใช้ภาษา กิจกรรมที่เสนอแนะเช่น

- การเติมข้อมูลที่ขาดหายไป (documents lacunaires* à constituer)
- การคาดการณ์และทำนายสถานการณ์จากภาพ (images devinettes)
- เกมและกิจกรรมแสดงถึงการใช้ภาษาประเภทต่างๆ (jeux à réaliser)

หลังจากการทำกิจกรรมที่ผู้สอนฝึกให้ผู้เรียนได้ใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารแล้วควรให้ผู้เรียนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น อภิปรายและพูดคุยกับผู้อื่น ยอมรับและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองและผู้อื่น (Sophie Moirand, 1982 : 37-40) สรุปได้ว่ากิจกรรมเหล่านี้เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาสมรรถวิสัยในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารของผู้เรียน

6. ควรส่งเสริมการนำสื่อและอุปกรณ์ประเภทเอกสารจริง (Les Documents Authentiques) เพื่อจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนในชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นตัวอย่างของการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ซึ่งเอกสารจริงจะเป็นสื่อการสอน ที่ดีที่สุดในการนำผู้เรียนไปสู่การใช้ภาษาในสังคม นอกจากนี้การใช้เอกสารจริงจะทำให้การเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ และเอกสารจริงยังสามารถอธิบายความรู้ด้านวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาได้อย่างดีที่สุด

7. ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศของการใช้ภาษาในชั้นเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดบรรยากาศของการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารจริง ดังนั้นผู้สอนจึงควรใช้ภาษาฝรั่งเศสในชั้นเรียนให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้ เพื่อสร้างความเหมือนจริงของการสื่อสาร

8. การทดสอบทางภาษา ในปัจจุบันนี้จึงควรได้คำนึงถึงบทบาทของภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร และควรได้ตระหนักถึงข้อแตกต่างระหว่างกฎเกณฑ์การใช้ภาษา และการนำเอาภาษาไปใช้จริง ดังนั้นในการออกข้อสอบเพื่อวัดผลในแต่ละข้อนั้นไม่ควรมุ่งเฉพาะความสามารถในการใช้ภาษาได้อย่างถูกต้องตามหลักไวยากรณ์เท่านั้น แต่ควรสามารถวัดได้ว่าผู้เรียนสามารถนำเอาภาษาไปใช้ในสถานการณ์สื่อสารได้อย่างถูกต้องอีกด้วย จึงจะเป็นข้อสอบที่ใช้วัดความสามารถในการสื่อสารอย่างแท้จริง

จากแนวคิดของนักวิชาการและนักภาษาศาสตร์ต่างๆ ในเรื่องการสอนภาษาเพื่อการสื่อสาร สามารถสรุปได้ว่าในปัจจุบันนี้การสอนภาษาต่างประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านของหลักสูตร เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน บทบาทของครูผู้สอน รวมถึงแนวคิดในการวัดและประเมินผล เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้สอนภาษาฝรั่งเศสจึงควรยึด "มิติใหม่" ในการสอนภาษาและควรนำทฤษฎีและแนวคิดการสอนภาษาแนวใหม่ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดบรรยากาศของ "การสื่อสาร" ในชั้นเรียน

เอกสารอ้างอิง

ดาราวรรณ เด่นอุดม. 1989. "กลยุทธ์ในการสื่อสาร". *Bulletin Pédagogique,* (No.2, 2 ème Semestre) :38-43.

ประภา งามไพโรจน์. 2526" "แนวคิดในการสอนภาษาต่างประเทศ". *วารสารสมาคมครูสอนภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย.* (กรกฎาคม - กันยายน 2526) : 29.

Green, D. and Lapkins. 1984. "Communicative Language Test Development". *Language Issue and Education Politics.* Oxford : Pergamon Press.

Moirand, Sophie. 1982. *Enseigner à communiquer en langue étrangère* . Paris : Hachette.

Savignon, Sandra. 1978. "Teaching for Communication" *English Teaching Forum.* 16 (February 1978) : 2-5.

Widdowson, H.G. 1978. *Teaching Language as Communication* London : Oxford University Press.

Wilkins, D.A. 1983. *National Syllabus.* London : Oxford University Press.